

Arne Jon Isachsen
Brookings Institution og Handelshøyskolen BI
20. oktober 2003

”MYK MAKT” ER VIKTIG

Nylig hørte jeg et foredrag på Harvard University ved professor Joseph Nye jr., rektor ved John F. Kennedy School of Government. *The Paradox of American Power* var temaet, basert på hans ferske bok med nettopp denne tittelen.

Professoren, som er i midten av 60-årene, har arbeidet i utenriksdepartementet under to republikanske og to demokratiske presidenter, siste gang som statssekretær for Madeleine Albright – president Bill Clintons utenriksminister.

Makt, sier han, er evnen til å få det som man vil, om nødvendig ved å endre andres atferd. Han skiller mellom ”hard makt” og ”bløt makt”. Militær og økonomisk makt er hard. Krig, eller trusler om krig, påvirker andre land. Det gjør også handelshindringer og boikott. Men ”vennlig atferd” som deltakelse i militære allianser og friere handel har også betydning for hvordan land oppfører seg. Vi ser således at hard makt kan innebære bruk av incitamenter (gulrot) så vel som av trusler (pisk).

Men om Amerika kan få andre land – helt frivillig - til å gjøre det Amerika vil, er mye vunnet. Hva skal til for at så skal skje? Ganske enkelt at andre land liker Amerika, og de verdene nasjonen står for. I den grad USA makter å få andre land til å ta etter deres verdier, som ”peace, freedom, and democracy”, som en republikaner sa på TV forleden, blir behovet for å bruke hard makt mindre.

Etter manges mening satser president Bush og hans folk altfor ensidig på bruk av ”hard makt”. Ikke at den tidligere statssekretæren i det amerikanske utenriksdepartementet er noen due. Det var riktig av Bush å gå til krig mot Afghanistan, og å prøve å ta livet av så mange i Al Qaida som mulig, sier han, uten å blunke.

Men den arrogante og egenrådige fremferden som administrasjonen nå står for, har tappet USA for ”bløt makt”. Som senator John Kerry sa om president Bushs tale i FN i september i år: ”I stedet for å be om støtte holdt han en forelesning”. I Europa har Amerika mistet 30 prosentpoeng i popularitet. I Indonesia som er verdens største muslimske land, har andelen av befolkningen som sier de liker USA, falt fra 70% til 15%.

Med overdreven tro på at militær overlegenhet er alt som skal til, tillater forsvarsminister Donald Rumsfeld og hans folk seg en atferd der andre skyves unna – venner som fiender. Når vennene dine ikke lenger liker deg så godt, blir de mindre villige til å samarbeide. Det tyrkiske parlamentet tillot ikke USA å bruke Tyrkia som oppmarsjrområde i krigen mot Irak. Muligheten for effektiv bruk av ”hard makt” ble således begrenset av en dårlig håndtering av ”bløt makt”.

Etter 11. september 2001, har Rumsfeld og visepresident Dick Cheney vært meget opptatt av å skulle bevare USAs handlefrihet. Begivenhetene den 11. september var hva som skulle til for at planene om å fjerne Saddam Hussein kunne settes ut i livet. Rumsfeld og Cheney ville ikke ha konkret støtte fra det internasjonale samfunn etter terrorangrepene – for det kunne i neste omgang begrense handlingsrommet for USA.

Med aktiv bruk av FN som partner sikrer man seg internasjonal legitimitet, påpeker Joseph S. Nye jr. Rett nok taper USA på å måtte la andre være med å bestemme. Men USA vinner på at andre land liker – eller i hvert fall godtar – det man blir enige om. Holdningene verden rundt til USA blir mer positiv, og villigheten til konkret samarbeid blir større. Mer ”bløt makt” gjør det lettere å bruke ”hard makt”. Etter professorens vurdering har USA kraftig undervurdert viktigheten av å ha det internasjonale samfunn i ryggen.

Med de store aktørene i FN på laget, ikke alle nødvendigvis - men ikke bare en ”koalisjon av de villige” – blir det lettere for moderate grupper i arabiske land å vinne frem. Dette vil i sin tur kraftig hemme rekrutteringsmulighetene for ekstreme grupper – hvilket er en vesentlig forutsetning om kampen mot terrorismen skal lykkes – vinnes helt kan den vel aldri.

En så stor grad av å handle alene som USA nå viser, tjener ikke landets interesser, oppsummerer Mr. Nye. Og peker på at de som ensidig råder presidenten til å handle unilateralt, dvs. i liten grad bry seg om hva andre land mener, gjør ham en bjørnetjeneste.